

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

«Η ΕΓΓΥΗΣΗ»

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ:

ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΛΙΟΥΔΑΚΗ ΤΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (ΑΜ: 5780)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΑΤΡΑΚΗΣ

Απρίλιος 2014, Ηράκλειο

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

α.	άρθρο
βλ.	βλέπε
εδ.	εδάφιο
παρ.	παράγραφος
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Ν.	Νόμος
ΕμπΝ	Εμπορικός Νόμος
ΠτωχΚ	Πτωχευτικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΕΦ	Εφετείο
ΜΟΝΠΡ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ΠΟΛΠΡ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
ΕΙΡ	Ειρηνοδικείο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑσελ. 2
I)ΓΕΝΙΚΑσελ. 4
A. Έννοια, σκοπός εγγύησης.....σελ. 4
B. Διακριτικά γνωρίσματα.....σελ. 4
Γ. Αντικείμενο εγγύησης.....σελ. 5
Δ. Κατάρτιση, Τύπος σύστασης εγγύησης.....σελ. 6
Ε. Διάκριση εγγύησης από συναφείς συμβάσεις.....σελ. 8
ΣΤ. Ιδιαίτερα είδη εγγύησης.....σελ. 10
II)ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΓΓΥΗΤΗ ΜΕ ΔΑΝΕΙΣΤΗσελ. 11
A. Η συμβατική μεταβολή της έκτασης της κύριας οφειλής.....σελ. 11
B. Η προβολή ενστάσεων του εγγυητή.....σελ. 14
i. Μη προσωποπαγείς ενστάσεις του πρωτοφειλέτη.....σελ. 14
ii. Η ένσταση διζήσεως.....σελ. 18
iii. Ενστάσεις από την ίδια τη σύμβαση εγγυήσεως.....σελ. 22
Γ. Περισσότεροι εγγυητές.....σελ. 22
III)ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΓΓΥΗΤΗ ΜΕ ΠΡΩΤΟΦΕΙΛΕΤΗσελ. 23
A. Εσωτερική σχέση.....σελ. 23
B. Δικαίωμα αναγωγής και υποκατάστασης.....σελ. 23
Γ. Δικαίωμα του εγγυητή για ασφάλεια.....σελ. 25
IV)ΑΠΟΣΒΕΣΗ ΕΓΓΥΗΣΗΣσελ. 26
V)ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑσελ. 31
VI)ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΧΩΡΟΙσελ. 31

I. ΓΕΝΙΚΑ

A. Έννοια¹, σκοπός εγγύησης.

Ο θεσμός της εγγύησης κατέχει εξέχουσα θέση στο δίκαιο, ως ασφαλιστική σύμβαση, ρυθμίζεται δε στις διατάξεις των άρθρων 847-870 του Αστικού Κώδικα. Η εγγύηση είναι σύμβαση και αποτελεί μορφή ευθύνης για ξένη οφειλή. Συμβαλλόμενοι είναι ο εγγυητής και δανειστής, ενώ στη σύμβαση δε συμμετέχει ο οφειλέτης. Με αυτήν, ο εγγυητής αναλαμβάνει έναντι του δανειστή την υποχρέωση εκπλήρωσης αλλότριας παροχής, η οποία αποκαλείται πλέον κύρια οφειλή, σε περίπτωση μη καταβολής της ή σε όση έκταση δεν εξοφληθεί από τον πρωτοφειλέτη. Ο εγγυητής, ειδικότερα, αναλαμβάνει απέναντι στο δανειστή δική του υποχρέωση, η οποία έχει ανάλογο περιεχόμενο με την υποχρέωση του πρωτοφειλέτη. Γι' αυτήν την υποχρέωση ευθύνεται ο εγγυητής, όπως κάθε οφειλέτης, με ολόκληρη την περιουσία του².

Από την έννοια της εγγύησης προκύπτει και ο σκοπός αυτής, ο οποίος συνίσταται στην εξασφάλιση του δανειστή για απαίτησή του κατά ενός κύριου οφειλέτη και η ενίσχυση του τελευταίου έναντι του δανειστή για την παρεχόμενη σ' αυτόν πίστωση³.

B. Διακριτικά γνωρίσματα σύμβασης εγγύησης.

Βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα⁴ της σύμβασης εγγύησης είναι ότι αυτή αποτελεί σύμβαση συναινετική, παρεπόμενη και ετεροβαρή⁵.

1)Συναινετική, δηλαδή απαιτείται η σύμπτωση της βούλησης των μερών, εγγυητή και δανειστή, για το ότι ο ένας παρέχει την εγγύηση, ενώ ο άλλος ότι αποδέχεται αυτήν.

2)Παρεπόμενη, υπό την έννοια ότι προϋποθέτει την ύπαρξη κύριας οφειλής του πρωτοφειλέτη (850 ΑΚ), καθώς, ως ασφάλεια, δεν νοείται χωρίς την ύπαρξη

¹ Πρβλ και Αγαλλοπούλου Πηνελόπη (2003): «Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.363.

² Βαθρακοκοίλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 536.

³ Βαθρακοκοίλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 536.

⁴ ΠΠΡ ΘΕΣΣ 2365/2012: Σύμβαση εγγύησης. Φύση και λειτουργία αυτής.

⁵ Φίλιος Πάυλος (1991): «Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος», Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, σελ. 82.

κύριας οφειλής, την οποία σκοπό έχει να διασφαλίσει. Ο παρεπόμενος χαρακτήρας της εγγύησης έχει ως αποτέλεσμα κάθε τροποποίηση στην κύρια οφειλή καθώς και μείωση του ποσού της να ασκούν επιρροή και στην εγγύηση. Αντίστοιχα, η απόσβεση της κύριας οφειλής αποσβήνει και την εγγύηση.

3) Ετεροβαρής, καθόσον με αυτήν μόνο ο εγγυητής δεσμεύεται, ενώ ο δανειστής δεν αναδέχεται καμία υποχρέωση. Ο οφειλέτης παραμένει νομικά αμέτοχος στη σύμβαση της εγγύησης, αφού αυτή μπορεί να συναφθεί χωρίς τη θέλησή του ή ακόμα ενάντια σ' αυτήν ή εν αγνοία του⁶.

Γ. Αντικείμενο εγγύησης.

Αντικείμενο⁷ της σύμβασης εγγύησης είναι η, από τον εγγυητή, ανάληψη της υποχρέωσης (ευθύνης) για εκπλήρωση της παροχής του πρωτοφειλέτη σε περίπτωση μη καταβολής της (ΑΚ 847). Ο εγγυητής υποχρεούται να παράσχει στον δανειστή καθετί που θα αποκτούσε αυτός από την καταβολή του πρωτοφειλέτη. Έτσι, αντικείμενο της εγγύησης είναι το περιεχόμενο της κύριας οφειλής του πρωτοφειλέτη και μάλιστα κατά την έκταση της τελευταίας. Το αντικείμενο της εγγύησης, ως συναρτώμενο με εκείνο της κύριας οφειλής, προσδιορίζεται από το περιεχόμενο αυτής και υπό τους όρους των ΑΚ 848 και 850.

Ειδικότερα, η εγγύηση προϋποθέτει έγκυρη κύρια οφειλή (ΑΚ 850 εδ. 1). «Έγκυρη είναι η κύρια οφειλή αν υπάρχει έγκυρα κατά το χρόνο της εκπλήρωσης της εγγύησης»⁸. Αν δεν υπάρχει κύρια οφειλή για την εκπλήρωση της οποίας παρέχεται η εγγύηση, δεν νοείται και παροχή εγγύησης. Συνακόλουθα, αν η κύρια οφειλή είναι άκυρη ή ακυρώσιμη, καθίσταται άκυρη ή ακυρώσιμη και η γι' αυτήν παρεχόμενη εγγύηση, η οποία λογίζεται ως μη γενόμενη. Εξάιρεση του κανόνα ότι η εγγύηση προϋποθέτει έγκυρη κύρια οφειλή εισάγεται με το εδ. 2 του άρθρου 850 ΑΚ, καθόσον είναι ισχυρή η εγγύηση, αν ο εγγυητής εγγυηθεί χρέος που έχει συνολογηθεί από

⁶ Φίλιος Παύλος (1991): «*Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος*», Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, σελ. 82.

⁷ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 541.

⁸ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 562.

πρόσωπο δικαιοπρακτικά ανίκανο ή περιορισμένης ικανότητας, εν γνώσει όμως της ανικανότητας αυτής και επομένως της ακυρότητας της κύριας οφειλής⁹.

Εγγύηση μπορεί να δοθεί και για κύρια οφειλή μελλοντική ή υπό αίρεση ή προθεσμία (ΑΚ 848). Στην περίπτωση που η εγγύηση δίνεται για μελλοντική οφειλή, όπως π.χ. για την ασφάλεια μελλοντικού δανείου, η εγγύηση αυτή καθίσταται ενεργή μόλις γεννηθεί η οφειλή στο μέλλον. Η μελλοντική κύρια οφειλή μπορεί να είναι αόριστη ως προς το ποσό ή και προς το πρόσωπο του πρωτοφειλέτη για την εκπλήρωση της οφειλής του οποίου δίνεται, όμως στην περίπτωση αυτή πρέπει τουλάχιστον να προσδιορίζεται το είδος των σχέσεων που μελλοντικά θα προκύψουν, έτσι ώστε να μην εκτείνεται η αοριστία σε υπερβολική δέσμευση του εγγυητή. Επίσης, η εγγύηση είναι ισχυρή και στην περίπτωση που η κύρια οφειλή τελεί υπό αίρεση, αναβλητική ή διαλυτική, οπότε η εγγύηση τίθεται σε λειτουργία με την έξοδο της αίρεσης¹⁰.

Η κύρια οφειλή έχει ως περιεχόμενο συνήθως χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα. Μπορεί όμως να συνίσταται και σε άλλη υποχρέωση, όπως παράλειψη, παροχή πράγματος ή παροχή έργου, οπότε ο εγγυητής αν αδυνατεί να εκπληρώσει αυτή, όπως συμφωνήθηκε, ευθύνεται σε χρηματική αποζημίωση λόγω μη εκπλήρωσης της κύριας οφειλής.

Δ. Κατάρτιση, τύπος σύστασης εγγύησης.

«Η σύμβαση εγγύησης καταρτίζεται¹¹ μεταξύ εγγυητή και δανειστή, χωρίς να απαιτείται συναίνεση ή και απλώς σύμπραξη του πρωτοφειλέτη, ο οποίος μπορεί να μη θέλει ή να μη γνωρίζει ότι κάποιος παρέχει εγγύηση για την οφειλή του. Όμως, μεταξύ εγγυητή και πρωτοφειλέτη μπορεί να υπάρχουν διάφορες έννομες σχέσεις, όπως εντολή, σύμβαση έργου κ.λ.π., οι οποίες καταρχήν δεν επηρεάζουν τη

⁹ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 563.

¹⁰ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 536.

¹¹ Πρβλ και Αγαλλοπούλου Πηνελόπη (2003): «Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.363.

λειτουργία της εγγύησης. Για την νόμιμη κατάρτιση της σύμβασης εγγύησης απαιτείται δικαιοπρακτική ικανότητα τόσο του εγγυητή όσο και του δανειστή»¹².

Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου 849 ΑΚ καθιερώνει τον έγγραφο τύπο για την προς εγγύηση δήλωση, η οποία καλύπτεται εφόσον ο εγγυητής εκπλήρωσε την οφειλή. Η διάταξη αυτή είναι αναγκαστικού δικαίου και συνεπώς συμφωνία αντίθετου περιεχομένου ως προς τον έγγραφο τύπο είναι άκυρη γιατί εξέρχεται από τα όρια της ιδιωτικής βούλησης. Ο δικαιολογητικός λόγος της καθιέρωσης του έγγραφου τύπου για τη δήλωση εγγύησης είναι ότι αυτή συνεπάγεται κινδύνους για τον εγγυητή, ο οποίος μόνο μετά από ώριμη σκέψη πρέπει να αναλαμβάνει την ευθύνη για την εκπλήρωση ξένης οφειλής, αλλά και η διασφάλιση γι' αυτήν απόδειξης.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διάταξη του ΑΚ 849 εδ. α', «για την έγκυρη σύσταση εγγύησης απαιτείται ο έγγραφος τύπος¹³ μόνο για την δήλωση της εγγύησης, δηλαδή γι' αυτή με την οποία ο εγγυητής δεν προτείνει απλώς την κατάρτιση της σύμβασης, αλλά αναλαμβάνει υποχρεώσεις από την εγγύηση, χωρίς να είναι αναγκαία συγκεκριμένη πανηγυρική διατύπωση. Συνεπώς, η αποδοχή της έγγραφης δήλωσης του εγγυητή δεν υπόκειται στον ίδιο τύπο, αλλά μπορεί να γίνεται και άτυπα, δηλαδή, δηλαδή προφορικά από το δανειστή. Η δήλωση πρέπει και να περιέλθει στον δανειστή, στον οποίο απευθύνεται ή στον αντιπρόσωπο αυτού, ακόμη και διαμέσου του πρωτοφειλέτη, ως κομιστή της δήλωσης του εγγυητή. Η δήλωση αυτή μπορεί να δοθεί με ιδιωτικό ή με συμβολαιογραφικό έγγραφο, αφού η εν λόγω διάταξη, χωρίς διάκριση, αναφέρεται σε έγγραφο τύπο. Συνεπώς, αρκεί και απλή επιστολή ή ακόμη και μόνο προσυπογραφή του χρεωστικού εγγράφου του πρωτοφειλέτη. Η έγγραφη δήλωση απαιτείται μόνο για τη σύμβαση εγγύησης. Επίσης απαιτείται μνεία σε αυτήν των ουσιωδών στοιχείων της σύμβασης εγγύησης (όπως του προσώπου του εγγυητή, της κύριας οφειλής, του ποσού, των τυχόν αιρέσεων ή

¹² Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 540.

¹³ ΑΠ 1480/2012: Σύμβαση εγγυήσεως για την εξόφληση χρέους από τραπεζικό δάνειο. Τύπος της εγγυήσεως. Απαιτείται έγγραφος τύπος, γιατί διαφορετικά η εγγύηση είναι άκυρη. Αντίθετα δεν απαιτείται έγγραφος τύπος για μεταγενέστερες της εγγύησης συμβάσεις μεταξύ δανειστή και εγγυητή, οι οποίες καταλύουν ή περιορίζουν την ευθύνη του εγγυητή.

προθεσμιών), όχι όμως και της αιτίας της οφειλής. Έγγραφος τύπος απαιτείται και για την αίρεση με την οποία επιβαρύνεται η θέση του εγγυητή, όπως επίσης και για τυχόν παρεπόμενες συμφωνίες ή ρήτρες, σύγχρονες ή μεταγενέστερες της δήλωσης εγγύησης, που θεμελιώνουν ή αυξάνουν την ευθύνη του εγγυητή. Αντίθετα, δεν απαιτείται έγγραφος τύπος για τις συμφωνίες μεταξύ δανειστή και εγγυητή, τις ανεξάρτητες ή μεταγενέστερες της εγγύησης, που καταλύουν ή περιορίζουν την ευθύνη του εγγυητή»¹⁴.

Η παράβαση της διάταξης του εδ. α'ΑΚ 849 για την τήρηση του έγγραφου τύπου της δήλωσης για την εγγύηση συνεπάγεται την ακυρότητα της εγγύησης, η οποία λαμβάνεται υπόψη και αυτεπάγγελα από το δικαστήριο. Άκυρη στην περίπτωση αυτή είναι όχι μόνο η σχετική δήλωση του εγγυητή, αλλά και ολόκληρη η σύμβαση εγγύησης, που θεωρείται ότι δεν έγινε ποτέ. Η έλλειψη του εγγράφου καλύπτεται και η ακυρότητα της εγγύησης θεραπεύεται και μάλιστα αναδρομικά, αν ο εγγυητής εκπληρώσει την οφειλή.

Ε. Διάκριση εγγύησης από συναφείς συμβάσεις.

Η εγγύηση από την έννοια του αντικειμένου της, του σκοπού και του τρόπου σύστασής της, διαφοροποιείται από συναφείς συμβάσεις οι οποίες είναι οι κατωτέρω αναπτυσσόμενες:

i) Εγγυοδοτική ή εγγυητική σύμβαση: «Με τη σύμβαση αυτή ο ένας συμβαλλόμενος αναλαμβάνει απέναντι στον άλλο την ευθύνη για την περίπτωση που θα επέλθει κάποιο νομικό ή πραγματικό αποτέλεσμα ή που θα πραγματοποιηθεί ο κίνδυνος κάποιας ζημίας. Η εν λόγω σύμβαση δεν υπόκειται σε τύπο και σε αντίθεση με την εγγύηση δεν έχει ως προϋπόθεση ότι υπάρχει ενοχή κάποιου τρίτου, του πρωτοφειλέτη. Διατηρεί πλήρως την αυτοτέλειά της και σε αυτήν δεν εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις για την εγγύηση»¹⁵.

ii) Εγγυοδοσία¹⁶: Πρόκειται για την εξασφάλιση, που παρέχεται με μετρητά, με

¹⁴ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 559.

¹⁵ Φίλιος Παύλος (1991): «*Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος*», Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, σελ. 81.

¹⁶ ΠΠΡ ΘΕΣΣ 2365/2012: Διάκριση της εγγύησης από τη σύμβαση της εγγυοδοσίας. Φύση και

χρεώγραφα κ.λ.π. από ένα πρόσωπο για την καλή εκπλήρωση των καθηκόντων του ή από τον οφειλέτη σε τρίτο για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του. Η εγγυοδοσία είτε καθορίζεται από το νόμο είτε επιβάλλεται με δικαστική απόφαση (αναγκαστική εγγυοδοσία) είτε προβλέπεται από συγκεκριμένη σύμβαση (συμβατική εγγυοδοσία). «Η διαφορά της από την εγγύηση συνίσταται στο ότι η ευθύνη του οφειλέτη στην περίπτωση της συμβατικής εγγυοδοσίας είναι κύρια και όχι παρεπόμενη. Οι διατάξεις για την εγγύηση δεν εφαρμόζονται ούτε εδώ»¹⁷.

iii) Αναδοχή χρέους¹⁸: Αναδοχή χρέους είναι η σύμβαση μεταξύ δανειστή και τρίτου (αναδοχέα), με την οποία ο τελευταίος αναλαμβάνει ξένο χρέος, χωρίς τη συναίνεση του οφειλέτη. Η αναδοχή χρέους μπορεί να είναι στερητική, όταν ο αναδοχέας υπεισέρχεται στη θέση του οφειλέτη και ο τελευταίος απαλλάσσεται ή σωρευτική όταν ο αναδοχέας αναλαμβάνει ξένο χρέος χωρίς όμως να απαλλάσσεται ο αρχικός οφειλέτης. Η εγγύηση διαφοροποιείται έναντι της σωρευτικής αναδοχής χρέους λόγω του παρεπόμενου χαρακτήρα της, ενώ από την στερητική αναδοχή χρέους γιατί ο εγγυητής δεν ευθύνεται από τον οφειλέτη αλλά παρεπόμενα σε σχέση με αυτόν.

iv) Τριτεγγύηση: Είναι η εγγύηση η οποία παρέχεται για την πληρωμή ιδίως της συναλλαγματικής. Η τριτεγγύηση είναι αυτοτελής ενοχή, ανεξάρτητη καταρχήν από την υποχρέωση για την οποία δόθηκε (άρθρο 32 παρ. 2 Ν. 5325), ενώ αντίθετα η εγγύηση του ΑΚ είναι παρεπόμενη της κύριας οφειλής, η ακυρότητα της οποίας επιφέρει πάντα την ακυρότητα της εγγύησης. Λόγω της αυτοτέλειας της υποχρέωσης του τριτεγγυητή, αυτός δεν μπορεί να αντιτάξει κατά του κομιστή τις ενστάσεις που μπορεί να προτείνει αυτός για τον οποίο τριτεγγυήθηκε, σε αντίθεση με τον εγγυητή του κοινού δικαίου, που μπορεί να προτείνει στον δανειστή τις ενστάσεις του πρωτοφειλέτη (853 ΑΚ). Τέλος, ενώ η εγγύηση είναι επικουρική σε σχέση με την κύρια οφειλή και ο εγγυητής έχει την ένσταση της διζήσεως (855 ΑΚ), ο τριτεγγυητής, ο

λειτουργία της συμβάσεως εγγυοδοσίας.

¹⁷ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 544.

¹⁸ Αγαλλοπούλου Πηνελόπη (2003): «Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.321.

οποίος ευθύνεται εις ολόκληρον με τον υπέρ ου η τριτεγγύηση, δεν έχει την ένσταση αυτή του ΑΚ¹⁹.

ΣΤ. Ιδιαίτερα είδη εγγύησης.

Προς εξυπηρέτηση των εμφανιζόμενων στην πράξη διαφόρων αναγκών της συναλλακτικής ζωής, δύναται η εγγύηση να διαμορφώνεται υπό πολλές παραλλαγές, δηλαδή υπό ιδιαίτερα είδη εγγύησης τόσο στο πεδίο της αστικής όσο και της εμπορικής συναλλακτικής ζωής. Έτσι ιδιαίτερα είδη εγγύησης είναι τα ακόλουθα:

i)Αντεγγύηση: «Η σύμβαση αντεγγύησης καταρτίζεται ανάμεσα στον εγγυητή και κάποιον τρίτο, τον αποκαλούμενο αντεγγυητή. Ο αντεγγυητής αναλαμβάνει απέναντι στον εγγυητή την ευθύνη ότι θα ικανοποιηθούν οι αξιώσεις του εγγυητή κατά του πρωτοφειλέτη. Η αντεγγύηση στην πραγματικότητα είναι εγγύηση για να εκτελεστούν οι υποχρεώσεις του πρωτοφειλέτη απέναντι στον εγγυητή, οι οποίες απορρέουν από την εσωτερική σχέση της εγγύησης. Εδώ δανειστής είναι ο εγγυητής, εγγυητής ο αντεγγυητής και πρωτοφειλέτης ο πρωτοφειλέτης. Η αντεγγύηση διέπεται από τις διατάξεις που ρυθμίζουν την εγγύηση (ΑΚ 847 επ.). Ο αντεγγυητής, εφόσον ικανοποίησε τον εγγυητή και έχει δικαίωμα αναγωγής εναντίον του πρωτοφειλέτη, υποκαθίσταται στα δικαιώματα του εγγυητή (ΑΚ 858)»²⁰.

ii)Μετεγγύηση: «Η σύμβαση μετεγγύησης καταρτίζεται ανάμεσα στον δανειστή και κάποιο τρίτο που αποκαλείται μετεγγυητής. Ο μετεγγυητής αναλαμβάνει απέναντι στο δανειστή την ευθύνη ότι θα ικανοποιηθούν οι αξιώσεις του δανειστή εναντίον του εγγυητή. Η μετεγγύηση, δηλαδή, αποτελεί εγγύηση για να εκτελεστούν οι υποχρεώσεις του εγγυητή. Και στην μετεγγύηση ισχύουν οι διατάξεις που ρυθμίζουν την εγγύηση (ΑΚ 847 επ.). Ο μετεγγυητής μπορεί να προτείνει εναντίον του δανειστή τόσο τις ενστάσεις του εγγυητή όσο και τις ενστάσεις του πρωτοφειλέτη. Μπορεί επίσης να προτείνει την ένσταση δίζησης για να επιχειρηθεί αναγκαστικά εκτέλεση κατά του εγγυητή (ΑΚ 855) ή και του πρωτοφειλέτη (ΑΚ 853, 855). Ο μετεγγυητής τέλος, εφόσον ικανοποίησε το δανειστή και έχει δικαίωμα αναγωγής

¹⁹ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 545.

²⁰ Φίλιος Παύλος (1991): «*Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος*», Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, σελ. 95.

κατά του εγγυητή, υποκαθίσταται στα δικαιώματα του δανειστή κατά του εγγυητή (ΑΚ 858)»²¹.

iii) Εγγυητική επιστολή: Ιδιαίτερο είδος εγγύησης αποτελεί και η εγγυητική επιστολή, η οποία επίσης ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων ΑΚ 847 επ. που αφορούν στην εγγύηση. Με τη σύμβαση χορήγησης εγγυητικής επιστολής, η τράπεζα δηλώνει ανεπιφύλακτα ότι, κατόπιν αίτησης του δανειστή, προς τον οποίο απευθύνεται η εγγυητική επιστολή, θα πληρώσει προς αυτόν χρηματικό ποσό αντί του πρωτοφειλέτη υπέρ του οποίου η εγγύηση, παραιτούμενη τόσο από τις προσωποπαγείς ενστάσεις, όσο και από την ένσταση διζήσεως (ΑΚ 853,855). «Έτσι, νόμιμα ο δανειστής, εφόσον επικαλείται περίπτωση κατάπτωσης της εγγύησης, μπορεί να επιδιώξει την είσπραξη του ποσού από την εγγυήτρια τράπεζα, χωρίς αυτή να μπορεί να ελέγξει ούτε αν είναι νόμιμη η απαίτηση, ούτε τον λόγο της κατάπτωσης και χωρίς ο πρωτοφειλέτης να μπορεί στην περίπτωση αυτή να παρεμβληθεί και να παρακωλήσει την πληρωμή, προβάλλοντας τη μη συνδρομή των λόγων κατάπτωσης. Με τον τρόπο αυτόν εξασφαλίζεται ο δανειστής στη λήψη του ποσού της εγγυητικής επιστολής, χωρίς βέβαια να αποκλείεται μεταγενέστερα και ανάλογα με τις περιστάσεις η αναζήτηση δια της δικαστικής οδού από μέρους του πρωτοφειλέτη. Στην περίπτωση, δηλαδή, που ο δανειστής εισπράξει το ποσό της εγγυητικής επιστολής χωρίς να συντρέχει ο νόμιμος και πραγματικός λόγος για τον οποίο δόθηκε αυτή, τότε ο οφειλέτης-πελάτης της εγγυήτριας Τράπεζας, μπορεί να στραφεί εναντίον του δανειστή του και να αναζητήσει ότι αυτός εισέπραξε χωρίς νόμιμη αιτία, η αναζήτηση δε αυτή θα γίνει κατά τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού (ΑΚ 904 επ.)»²².

II. ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΓΓΥΗΤΗ ΜΕ ΔΑΝΕΙΣΤΗ

A. Η συμβατική μεταβολή της έκτασης της κύριας οφειλής.

Το περιεχόμενο της ενοχής του εγγυητή απέναντι στο δανειστή προσδιορίζεται από το περιεχόμενο της ενοχής του πρωτοφειλέτη. Ειδικότερα, «από το περιεχόμενο

²¹ Φίλιος Παύλος (1991): «*Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος*», Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, σελ. 96.

²² Βαθρακοκοίλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 550.

της ΑΚ 851, που αποτελεί την πιο βασική έκφραση της αρχής του παρεπομένου²³ και της εξ αυτής συναγόμενης απαγόρευσης του ετερόνομου για τον εγγυητή προσδιορισμού της ευθύνης του, προκύπτει ότι ο εγγυητής ευθύνεται για την εκάστοτε έκταση²⁴ της κύριας οφειλής. Κατά λογική ακολουθία προκύπτει περαιτέρω ότι μεταγενέστερη της εγγύησης συμφωνία μεταξύ πρωτοφειλέτη και δανειστή, με την οποία μειώνεται η έκταση της κύριας οφειλής, έχει ως αποτέλεσμα ότι μειώνεται ανάλογα και ταυτόχρονα και η ευθύνη του εγγυητή. Η εν λόγω συμφωνία δε μπορεί αντίστροφα να αυξήσει την εγγυητική ευθύνη, αν ο εγγυητής δεν συναινεί σε αυτήν την αύξηση. Ανάλογα ισχύουν και για την περίπτωση της κύριας οφειλής με τη μορφή συμβιβασμού, ανανέωσης ή αναγνώρισης χρέους μεταξύ δανειστή και πρωτοφειλέτη, όταν με αυτές αυξάνεται η εγγυητική ευθύνη. Για την ταυτότητα του νομικού λόγου, ο εγγυητής δεν δεσμεύεται από μεταγενέστερη συμφωνία με την οποία παρατείνεται η προθεσμία εξόφλησης του χρέους ή προβλέπεται ποινική ρήτρα ως υποχρέωση του πρωτοφειλέτη, εκτός και αν αυτός συγκατατέθηκε με νέα τροποποιητική δήλωση εγγύησης εγγράφως (πρβλ. και ΑΚ 852) σε αυτές τις αλλαγές. Ομοίως, συμφωνία δανειστή και πρωτοφειλέτη που συντομεύει το χρόνο εξόφλησης, σε όση έκταση δεν έχει τη συναίνεσή του, δεν υποχρεώνει τον εγγυητή, αφού κάτι τέτοιο δε συνιστά πάντοτε ευνοϊκή εξέλιξη για τον εγγυητή»²⁵.

Η αρχή του παρεπομένου αφήνει να εννοηθεί ότι ο εγγυητής επωφελείται από τη συμβατική μεταβολή και αντίστροφα δεν επιβαρύνεται από αυτήν. Αν συνεπώς λάβει χώρα συμβατική μεταβολή χωρίς τη συναίνεσή του, ο εγγυητής μπορεί να αμυνθεί: έχει το δικαίωμα να εξοφλήσει το χρέος στην αρχική του προθεσμία λήξης και έκταση αυτού και αφού το πράξει, μπορεί να στραφεί κατόπιν αναγωγικά κατά του

²³ Το νόημα της αρχής του παρεπομένου συνίσταται επιγραμματικά στο εξής: η οφειλή του εγγυητή είτε κατά τη γένεσή της είτε σε όλη τη διάρκειά της είτε περαιτέρω κατά τη λήξη της είτε και σε ότι αφορά την έκτασή της, ακολουθεί ακριβώς την τύχη της κύριας οφειλής. Ο εγγυητής ευθύνεται με άλλα λόγια αυτοτελώς αλλά με όμοιο τρόπο με τον πρωτοφειλέτη. Δεν μπορεί να ευθύνεται βαρύτερα από τον τελευταίο.

²⁴ ΑΠ 1486/1997: Η έκταση της κύριας οφειλής προσδιορίζει και την ευθύνη του εγγυητή.

²⁵ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 23.

πρωτοφειλέτη. Η ευθύνη του σε καμία περίπτωση δεν αυξάνεται²⁶.

Ο εγγυητής, έχοντας την προδιαγραφόμενη ευθύνη, «ευθύνεται ιδίως για τις από το πταίσμα ή την υπερημερία του πρωτοφειλέτη απορρέουσες νόμιμες συνέπειες κατά την, λόγω της σοβαρότητας των θεμάτων αυτών, ενδεικτική απαρίθμηση της υπόψη διάταξης. Έτσι, ο εγγυητής υπέχει ευθύνη για την από υπαίτια αδυναμία της κύριας οφειλής εντονότερη ευθύνη του πρωτοφειλέτη καθώς και για την υπερημερία ή την πλημμελή εκπλήρωση των υποχρεώσεών του κατά τις γενικές διατάξεις (335 επ., 381 επ., 383 επ. ΑΚ). Υπέχει ευθύνη και για την τυχαία αδυναμία παροχής ευθύνης και για τα τυχερά. Δηλαδή, η ευθύνη του εγγυητή εκτείνεται στην εκάστοτε ύπαρξη και έκταση του περιεχομένου της υποχρέωσης του πρωτοφειλέτη με όλες τις κατά νόμο τροποποιήσεις της (όπως τόκων υπερημερίας, δικαστικών εξόδων της δίκης κατά πρωτοφειλέτη κ.λ.π.)».²⁷

Με τη διάταξη του άρθρου 852 ΑΚ τίθενται δύο ερμηνευτικοί κανόνες για την ευθύνη του εγγυητή ως προς τις παρεπόμενες παροχές της κύριας φειλής, σε περίπτωση αμφιβολίας που προκύπτει από τη σύμβαση. Ο κανόνας αυτός είναι σημαντικός για την εν γένει προστασία της θέσης του εγγυητή, την οποία ο νομοθέτης θέλησε να διασφαλίσει. Συνεπώς, η σύμβαση εγγύησης είναι ρυθμιστική της ευθύνης του εγγυητή για τις παρεπόμενες παροχές και μόνο αν αυτή δεν περιέχει αντίθετη ρύθμιση ή απλώς σχετική ή αν η διατύπωση των προς τούτο ορισμών της δεν είναι σαφής, τότε τίθεται σε λειτουργία ο ως άνω ερμηνευτικός κανόνας.²⁸

Παρεπόμενες παροχές νοούνται οι μη άμεσα από το νόμο παραγόμενες, ούτε λόγω πταίσματος δημιουργούμενες ή λόγω της υπερημερίας του πρωτοφειλέτη, όπως οι συμβατικού τόκοι και η ποινική ρήτρα.

Αν από τη σύμβαση προκύπτει αμφιβολία, η ευθύνη του εγγυητή για τις παρεπόμενες παροχές ρυθμίζεται κατά τον ερμηνευτικό κανόνα του εδ. α' του άρθρου 852 ΑΚ, δηλαδή, βάσει αυτού, ο εγγυητής δεν υπέχει ευθύνη για συμφωνηθείσες

²⁶ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 23.

²⁷ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 566.

²⁸ Ομοίως, σελ. 571

παρεπόμενες, οι οποίες ήταν απαιτητές κατά το χρόνο της σύναψης της εγγύησης. Έτσι, αν οι συμβατικοί τόκοι ήταν ληξιπρόθεσμοι και απαιτητοί ή η ποινική ρήτρα είχε καταπέσει ήδη πριν από τη σύναψη της εγγύησης, ο εγγυητής δεν ευθύνεται, γιατί η παρεπόμενη αυτή παροχή εξέρχεται, λογικά, από τα όρια του εικαζόμενου πεδίου της κατά το νόμο ευθύνης του εγγυητή.

Κατά τον ερμηνευτικό κανόνα του εδ. β' του ίδιου άρθρου (852 ΑΚ), για τις παρεπόμενες παροχές της κύριας οφειλής που συμφωνήθηκαν και από τη σύμβαση εγγύησης αλλά καθίστανται απαιτητές μετά τη σύναψη της εγγύησης, σε περίπτωση αμφιβολίας ευθύνεται ο εγγυητής μόνο αν κατά το χρόνο της σύναψης της εγγύησης γνώριζε την ύπαρξη τους. Η ευθύνη αυτή του εγγυητή θεμελιώνεται αφενός στο γεγονός ότι οι παρεπόμενες αυτές παροχές κατέστησαν απαιτητές μετά την κατάρτιση της εγγύησης, αφετέρου δε και στη γνώση του εγγυητή για την ύπαρξη τους κατά το χρόνο της σύναψης της εγγύησης.²⁹

B. Η προβολή ενστάσεων του εγγυητή.

i. Μη προσωποπαγείς, ουσιαστικές και δικονομικές, ενστάσεις του πρωτοφειλέτη.

Για το θέμα των ενστάσεων του εγγυητή κάνει λόγο το άρθρο ΑΚ 853. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου αυτού, ο εγγυητής μπορεί να προβάλλει κατά του δανειστή κάθε είδους ένσταση που θα μπορούσε να προβάλλει κατά του τελευταίου ο πρωτοφειλέτης, αρκεί αυτές να μην είναι προσωποπαγείς. Μη προσωποπαγείς ενστάσεις είναι ακριβέστερα οι κάθε είδους, ουσιαστικές ή δικονομικές ενστάσεις, οι οποίες δεν συνδέονται στενά με το πρόσωπο του πρωτοφειλέτη, συνεπώς μπορούν να μεταβιβασθούν ενεργητικά και παθητικά. Ο εγγυητής δεν μπορεί να προτείνει αντίθετα τις προσωπικές ενστάσεις που στηρίζονται σε δικαιώματα που συνδέονται στενά με το πρόσωπο του πρωτοφειλέτη και γι' αυτό είναι ανεπίδεκτες διάθεσης. Ως τέτοιες νοούνται εκείνες που βρίσκονται σε στενό σύνδεσμο με το πρόσωπο του τελευταίου, όπως είναι η ένσταση του προσωπικού συμφώνου άφεσης χρέους και η ένσταση του ευεργετήματος απορίας της δωρεάς (ΑΚ 501). Επίσης δεν μπορεί να

²⁹ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 572.

προβάλλει ενστάσεις που προσκρούουν στον εξασφαλιστικό σκοπό της εγγύησης (όπως πτώχευση του πρωτοφειλέτη), ενστάσεις από τη σχέση εγγυητή-πρωτοφειλέτη, καθώς ο δανειστής ως τρίτος δεν μετέχει σε αυτήν, ούτε τέλος μπορεί να ασκήσει κατά του δανειστή τα διαπλαστικά δικαιώματα του πρωτοφειλέτη από την κύρια οφειλή (όπως υπαναχώρηση ή ακύρωση δικαιοπραξίας)³⁰.

Ενόψει όλων των παραπάνω, ο εγγυητής μπορεί να προβάλλει ειδικότερα τις ακόλουθες ουσιαστικές, μη προσωποπαγείς ενστάσεις:

α. ένσταση ακυρότητας³¹: Η ένσταση αυτή θα πρέπει να ερμηνευτεί σε συνδυασμό με την ΑΚ 850, που αποτελεί την κορυφαία καταγραφή της αρχής του παρεπομένου, αλλά και σύμφωνα με την ΑΚ 851, κατά την οποία ο εγγυητής ευθύνεται για την εκάστοτε έκταση της κύριας οφειλής. Όπως προαναφέρθηκε, όταν η κύρια οφειλή είναι άκυρη, άκυρη είναι και η εγγύηση που δόθηκε γι' αυτήν³². Ομοίως, αν η κύρια οφειλή είναι ακυρώσιμη, ακυρώσιμη θα είναι και η εγγύηση. Η εγκυρότητα της κύριας οφειλής κρίνεται όχι στο χρόνο συνομολόγησης της εγγύησης αλλά κατά το χρόνο εκπλήρωσης της οφειλής.

Το κύρος της κύριας οφειλής προσδιορίζεται με βάση τους γενικούς κανόνες και δεν προκύπτει από τις ειδικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα για την εγγύηση. Ο εγγυητής μπορεί να προβάλλει με ένσταση κάθε είδους ακυρότητα της κύριας σύμβασης, όπως την ακυρότητα λόγω άγνοιας της δικαιοπρακτικής ικανότητας του οφειλέτη, την ακυρότητα λόγω μη τήρησης του συστατικού τύπου για την κύρια σύμβαση, την ακυρότητα λόγω απαγόρευσης της κύριας σύμβασης από το νόμο (ΑΚ 174) κ.λ.π.. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις απαλλάσσεται ο εγγυητής λόγω του παρεπομένου χαρακτήρα της ευθύνης του.

Εξαίρεση από τη δυνατότητα έγερσης της ένστασης ακυρότητας αποτελεί η περίπτωση της ΑΚ 850 εδ. 2 για την εν γνώσει εγγύηση υπέρ ανικάνων προσώπων, συνεπώς ο εγγυητής σε αυτήν την περίπτωση θεωρείται ότι παραιτήθηκε από την

³⁰ Βαθρακοκοίλης Βασιλίας (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 575.

³¹ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «*Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα*», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ. 40.

³² ΑΠ 43/2005: Ακυρότητα εγγύησης λόγω άκυρης κύριας οφειλής.

προβολή της ακυρότητας της εγγύησης.

«Ιδιαίτερα αμφισβητείται το ζήτημα αν ο εγγυητής μπορεί να εγείρει κατά του δανειστή την ένσταση ακυρωσίας της κύριας οφειλής λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής (ΑΚ. 147 επ.). Το πρόβλημα δεν αναφύεται αν ο πρωτοφειλέτης άσκησε ήδη τη σχετική αγωγή και αυτή έγινε δεκτή γιατί τότε, με βάση την αρχή του παρεπομένου και την ΑΚ 850, ο εγγυητής δεν ευθύνεται. Στην περίπτωση όμως που ο πρωτοφειλέτης δεν άσκησε αυτά τα δικαιώματα αμφισβητείται αν ο εγγυητής μπορεί να τα ασκήσει για λογαριασμό του. Έχουν διατυπωθεί και οι δύο απόψεις, δηλαδή και η δικαιοπολιτικά ορθότερη ότι είναι δυνατή η ένσταση ακυρωσίας, αλλά και η θέση ότι η προσβολή αυτής της ένστασης αυτής δεν είναι δυνατή»³³.

β. ένσταση απόσβεσης του χρέους³⁴: Ο εγγυητής μπορεί να προβάλλει την ένσταση απόσβεσης του χρέους, δηλαδή ουσιαστικά την ένσταση απόσβεσης της κύρια οφειλής λόγω καταβολής (ΑΚ 416) ή με άλλον υποκατάστατο της εκπλήρωσης τρόπο, όπως δόσης αντί καταβολής (ΑΚ 419), δημόσιας κατάθεσης (ΑΚ 431), ανανέωσης (ΑΚ 436), συμβιβασμού (ΑΚ 871) κ.λ.π.. Και η ένσταση αυτή ανάγεται στην αρχή του παρεπομένου, αφού η κύρια οφειλή λόγω όλων των παραπάνω λόγων εκλείπει. Η συγκεκριμένη ένσταση υπονοείται ουσιαστικά και στην ΑΚ 864, με βάση την οποία ο εγγυητής ελευθερώνεται όταν αποσβήνεται η κύρια οφειλή.

γ. ένσταση παραγραφής³⁵: Η νομική κατάσταση της παραγραφής, στο βαθμό που επηρεάζει τη νομική υπόσταση της κύριας οφειλής, ενδιαφέρει αναμφίβολα και την εγγυητική οφειλή. Η αρχή του παρεπομένου επιτάσσει το ότι ο εγγυητής μπορεί ανεξάρτητα από το χρόνο παραγραφής της δικής του οφειλής να επικαλεστεί το χρόνο παραγραφής της κύριας οφειλής. Σημειώνεται ότι η παραγραφή της αξίωσης του δανειστή κατά του εγγυητή είναι η συνήθης εικοσαετής (ΑΚ 249), αυτή δε, είναι ανεξάρτητη από το χρόνο παραγραφής της κύριας οφειλής που μπορεί να είναι και

³³ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 44.

³⁴ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 48.

³⁵ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 51.

βραχύτερη. Η έγερση της ένστασης παραγραφής της κύριας οφειλής επιτρέπεται ανεξάρτητα από το αν ο πρωτοφειλέτης ήδη την πρότεινε ή παραιτήθηκε από αυτήν.

δ. Η ένσταση μη απαιτητού του χρέους³⁶: Η ένσταση αυτή μπορεί να προβληθεί είτε λόγω αναβλητικής αίρεσης είτε λόγω παροχής, κατόπιν ειδικότερης συμφωνίας, προθεσμίας προς εκπλήρωση. Κάθε συμβατική μετάθεση του ληξιπρόθεσμου της κύριας οφειλής, ακριβώς λόγω του παρεπόμενου χαρακτήρα της εγγυητικής ευθύνης, ευνοεί τον εγγυητή, ο οποίος μπορεί να προβάλλει την εν λόγω ένσταση και να ευνοηθεί από τη μετάθεση του ληξιπρόθεσμου της οφειλής.

ε. ένσταση συμψηφισμού³⁷: Σύμφωνα με την ΑΚ 447 ο εγγυητής μπορεί να αντιτάξει σε συμψηφισμό κατά του δανειστή ανταπαίτηση του πρωτοφειλέτη. Προϋπόθεση είναι να συντρέχουν για την ανταπαίτηση οι όροι του συμψηφισμού, δηλαδή, να είναι τουλάχιστον αυτή ληξιπρόθεσμη. Με την ένσταση αυτή εξαφανίζεται η αξίωση του δανειστή κατά του πρωτοφειλέτη και εν όψει της αρχής του παρεπομένου, που ισχύει και σε αυτήν την περίπτωση, εξαφανίζεται κατά συνέπεια και η εγγυητική οφειλή, με αποτέλεσμα την ελευθέρωση του εγγυητή από την ευθύνη του.

Για την προβολή όλων των παραπάνω ουσιαστικών ενστάσεων δεν ενδιαφέρει το πότε αυτές αποκτήθηκαν από τον πρωτοφειλέτη. Μπορεί να προϋπήρχαν αλλά ενδέχεται και να γεννήθηκαν και μετά τη συνομολόγηση της εγγύησης. Αρκεί να υπήρχαν κατά το χρόνο που ασκήθηκε η αγωγή του δανειστή κατά του εγγυητή. Περαιτέρω, κρίσιμο είναι το γεγονός ότι ο εγγυητής μπορεί να προτείνει τις παραπάνω ενστάσεις και στην περίπτωση που ο πρωτοφειλέτης παραιτήθηκε από αυτές μετά τη σύναψη της εγγύησης, όχι όμως πριν από την κατάρτιση, καθώς σε αυτήν την περίπτωση δεν υπάρχει προσβολή της αρχής του παρεπομένου.

Εκτός από τις ουσιαστικές ενστάσεις, ο εγγυητής μπορεί να προβάλλει και μη προσωποπαγείς δικονομικές ενστάσεις, από τις οποίες ιδιαίτερης μνείας χρήζουν οι ακόλουθες:

³⁶ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 54.

³⁷ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 55.

α. ένσταση δεδικασμένου³⁸: Σύμφωνα με τη ρύθμιση του άρθρου 328 παρ. 1 ΚΠολΔ, το ευνοϊκό για τον πρωτοφειλέτη δεδικασμένο, δηλαδή το δεδικασμένο από απόφαση που εκδόθηκε ανάμεσα στο δανειστή και τον πρωτοφειλέτη και απέρριψε την αγωγή του δανειστή λόγω ανυπαρξίας της κύριας οφειλής, ενεργεί και υπέρ του εγγυητή, ο οποίος προβάλλοντας αυτήν την ένσταση ελευθερώνεται από την ευθύνη του.

β. ένσταση εκκρεμοδικίας³⁹: Με την εν λόγω ένσταση, αν ο εγγυητής εναχθεί από το δανειστή, ενόσω εκκρεμεί και αγωγή αυτού κατά του πρωτοφειλέτη, δικαιούται ο εγγυητής, προβάλλοντας την ένσταση της εκκρεμοδικίας, να ζητήσει την αναστολή εκδίκασης της κατ' αυτού απευθυνόμενης αγωγής μέχρι πέρατος της μεταξύ δανειστή και πρωτοφειλέτη διεξαγόμενης δίκης (ΚΠολΔ 222).

γ. ένσταση έλλειψης δικαιοδοσίας του δικαστηρίου⁴⁰: Σύμφωνα με τη ρύθμιση του άρθρου 31 παρ. 1 ΚΠολΔ, δίκες που έχουν μεταξύ τους σχέση κυρίου και παρεπομένου, όπως η αγωγή για εγγύηση υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου της κύριας δίκης. Συνεπώς, την ένσταση αυτή μπορεί να προβάλει ο εγγυητής όταν η αγωγή από την εγγύηση δεν έχει εισαχθεί στο δικαστήριο, το αποκλειστικά αρμόδιο και για την εκδίκαση της αγωγής για την κύρια οφειλή.

ii. Η ένσταση διζήσεως.

Η ΑΚ 855 θεσμοθετεί μία από τις χαρακτηριστικότερες ενστάσεις του εγγυητή, την ένσταση διζήσεως⁴¹, η οποία δε συναντάται σε κανένα άλλο εξασφαλιστικό μάρφωμα και συνιστά τη σημαντικότερη εκδήλωση της επικουρικότητας της εγγύησης. Με την παροχή στον εγγυητή της ένστασης διζήσεως, καθιερώνεται η επικουρική ευθύνη του εγγυητή σε σχέση με εκείνη του πρωτοφειλέτη, ανταποκρινόμενη προς το

³⁸ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 60.

³⁹ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 70.

⁴⁰ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 54.

⁴¹ Πρβλ και Αγαλλοπούλου Πηνελόπη (2003): «Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.363.

δίκαιο και την επιείκεια. Ενόψει αυτού του χαρακτήρα της εγγύησης, ο εγγυητής έχει δικαίωμα να αρνηθεί την καταβολή της οφειλής εωσότου ο δανειστής επιχειρήσει αναγκαστική εκτέλεση κατά του πρωτοφειλέτη και αυτή αποβεί άκαρπη. Η συγκεκριμένη ένσταση δε λαμβάνεται αυτεπάγγελα υπόψη από το δικαστήριο αλλά θα πρέπει να προταθεί από τον εγγυητή. Στην περίπτωση που προταθεί από τον εγγυητή, ο δανειστής έχει το βάρος να αποδείξει ότι προηγήθηκε ατελεσφόρητη αναγκαστική εκτέλεση. Η απόδειξη γίνεται με την προσκόμιση από το δανειστή της έκθεσης του ενταλθέντος προς τούτο δικαστικού επιμελητή ή με προσκόμιση του πίνακα κατάταξης. Ατελεσφόρητο της αναγκαστικής εκτέλεσης, δε σημαίνει απλώς άσκηση αγωγής από το δανειστή κατά του πρωτοφειλέτη ή και έκδοση τελεσίδικης απόφασης κατ' αυτού, αλλά αναγκαστική εκτέλεση επιχειρούμενη ανεπιτυχώς⁴².

Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου ΑΚ 856, καθορίζει ειδικότερα υπό ποια έννοια λαμβάνεται ο όρος «αναγκαστική εκτέλεση» για τη δίζηση του ΑΚ 855. Η έννοια της επιχειρητέας αναγκαστικής εκτέλεσης περιορίζεται από την υπόψη διάταξη μόνο σε ορισμένα κινητά πράγματα του πρωτοφειλέτη. Αν η επιχειρηθείσα αναγκαστική εκτέλεση αποβεί άκαρπη, η ένσταση δίζησης του εγγυητή αποκρούεται. Ο δανειστής δεν υποχρεούται σε μεταγενέστερη επιχείρηση αναγκαστικής εκτέλεσης επί των ορισμένων υπό την ΑΚ 856 πραγμάτων του πρωτοφειλέτη, με τον ισχυρισμό του εγγυητή ότι μεταγενέστερα βελτιώθηκε η κατάσταση του πρωτοφειλέτη. Η εφάπαξ επιχειρηθείσα αναγκαστική εκτέλεση, η οποία απέβη άκαρπη, αρκεί για να αποκρουστεί η ένσταση δίζησης του εγγυητή⁴³.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την ΑΚ 856 εδ. 1, αν έχει δοθεί εγγύηση για χρηματική οφειλή, η άκαρπη εκτέλεση πρέπει να επιχειρηθεί στα κινητά πράγματα του πρωτοφειλέτη του τόπου κατοικίας ή διαμονής του. Στην έννοια των πραγμάτων αυτών εντάσσονται τα ενσώματα κινητά (ΑΚ 847), όχι όμως και οι απαιτήσεις του πρωτοφειλέτη κατά τρίτων. Δεν απαιτείται επίσης επιδίωξη άλλης αναγκαστικής εκτέλεσης, όπως επί ακινήτων. Η κατοικία ή η διαμονή εκλαμβάνεται υπό την έννοια

⁴² Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 578.

⁴³ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 581.

της ΑΚ51 επ., συνεπώς αν η κατοικία και η διαμονή είναι σε διαφορετικούς τόπους η εκτέλεση πρέπει να επιχειρηθεί και στους δύο τόπους.

Τέλος, αν ο δανειστής έχει δικαίωμα ενεχύρου ή επίσχεσης επί κινητών πραγμάτων του πρωτοφειλέτη, πρέπει, σύμφωνα με την ΑΚ 856 εδ. 2, να επιχειρήσει εκτέλεση και επ'αυτών. Έτσι, αποκλείεται η προβολή της ένστασης δίζησης και αν προβληθεί απορρίπτεται, αν ο δανειστής αποδείξει άκαρπη αναγκαστική εκτέλεση και επί κινητών πραγμάτων του πρωτοφειλέτη, επί των οποίων ο δανειστής έχει δικαίωμα ενεχύρου ή επίσχεσης. Ως κινητά εννοούνται και στην υπόψη περίπτωση τα κατά την ΑΚ 847 ενσώματα⁴⁴.

Η διάταξη της ΑΚ 857 θεσπίζει τέσσερις λόγους αποκλεισμού της ένστασης διζήσεως, οι οποίοι βρίσκουν εφαρμογή ακόμη κι αν ο δανειστής έχει παραλείψει να ασκήσει προηγουμένως εκτέλεση κατά του πρωτοφειλέτη. Η συνδρομή ενός από τους λόγους αυτούς προτείνεται από το δανειστή με αντένσταση στην προβαλλόμενη από τον εγγυητή ένσταση διζήσεως. Η ΑΚ 857 διατρανώνει ακριβώς τον κανόνα ότι η ένσταση διζήσεως έχει ενδοτικό χαρακτήρα και προβλέπει περιπτώσεις τόσο συμβατικού (περ. 1), όσο και αυτοδίκαιου (δηλαδή εκ του νόμου) αποκλεισμού της ένστασης (περ. 2-4).

Ειδικότερα, η πρώτη περίπτωση καταγράφει τη δυνατότητα συμβατικού αποκλεισμού της ένστασης διζήσεως, που είναι η συνηθέστερη στην πράξη. Όταν η παραίτηση έχει συμβατικό υπόβαθρο, είναι αναγκαία η τήρηση του συστατικού τύπου της ΑΚ 849 (δηλαδή απαιτείται τουλάχιστον ιδιωτικό έγγραφο), διότι με αυτή τη συμφωνία επαυξάνεται η ευθύνη του εγγυητή, συνεπώς ο συστατικός τύπος αναπτύσσει εδώ λειτουργία προειδοποίησης του εγγυητή για τον κίνδυνο που αναλαμβάνει να ευθύνεται ως αυτοφειλέτης. Η παραίτηση μπορεί να γίνει ήδη κατά τη σύναψη της εγγύησης ή και μετά από αυτήν και να είναι ρητή η σιωπηρή (σιωπηρή παραίτηση μπορεί να συναχθεί αν π.χ. ο εγγυητής δηλώσει ότι δεν αξιώνει να εναχθεί πριν από αυτόν ο πρωτοφειλέτης). Συμβατική παραίτηση είναι επίσης δυνατή και υπό τη μορφή ΓΟΣ, στον τραπεζικό δε τομέα αυτή η παραίτηση συνιστά τον κανόνα⁴⁵.

⁴⁴ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 582.

⁴⁵ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «*Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα*», Νομική

Ανεξάρτητα από τη δυνατότητα του συμβατικού αποκλεισμού η ίδια ως άνω διάταξη (ΑΚ 857) εισάγει άλλα τρία περιστατικά που δικαιολογούν τον εκ του νόμου πλέον αποκλεισμό της ένστασης διζήσεως. Κατά το εδ. β, ο εγγυητής δεν έχει την ένσταση δίζησης αν η δίωξη του πρωτοφειλέτη κατέστη ουσιωδώς δυσχερής λόγω μεταβολής της κατοικίας ή διαμονής αυτού, με αποτέλεσμα να μην ανευρίσκονται περιουσιακά του στοιχεία. Η δίωξη του πρωτοφειλέτη πρέπει να καθίσταται ουσιωδώς δυσχερής με αιτία την αναγενόμενη, μετά τη συνομολόγηση της εγγύησης, μεταβολή της κατοικίας ή διαμονής του και όχι με αιτία άλλα περιστατικά. Το πότε καθίσταται ουσιωδώς δυσχερής η δίωξη σε κάθε περίπτωση κρίνεται από το δικαστήριο, μετά από εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών⁴⁶.

Επίσης, σύμφωνα με το εδ. γ ΑΚ 857, η απώλεια της ένστασης διζήσεως επέρχεται, ακόμα και αν αυτή έχει ήδη ασκηθεί, και στην περίπτωση κατά την οποία ο πρωτοφειλέτης πτώχευσε (άρθρο 644 ΕμπΝ και ήδη άρθρο 26 παρ. 1 Ν.3588/2007) και ο δανειστής δεν έχει ενέχυρο σε πράγματα του τελευταίου. Αν υπάρχει ενέχυρο σε πράγματα του (πτωχού) κυρίου οφειλέτη, ο εγγυητής μπορεί να προβάλει την ένσταση έως ότου επιχειρηθεί εκτέλεση και σε αυτά (ΑΚ 1237 και ΠτωχΚ 26 παρ. 1). Αν το ενέχυρο αφορά άλλη απαίτηση και όχι την ήδη ασφαλιζόμενη με την εγγύηση, δεν είναι δυνατή έτσι κι αλλιώς η έγερση της ένστασης διζήσεως⁴⁷.

Τέλος, τέταρτο λόγο αποκλεισμού της ένστασης διζήσεως, σύμφωνα με την ΑΚ 857, αποτελεί το προφανώς άκαρπο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του πρωτοφειλέτη. Σ αυτήν την περίπτωση ο δικαστής κρίνει αν στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι φανερό ότι η αναγκαστική εκτέλεση κατά του πρωτοφειλέτη θα αποβεί για πραγματικούς ή νομικούς λόγους άκαρπη⁴⁸.

Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 84.

⁴⁶ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 88.

⁴⁷ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 90.

⁴⁸ Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή, σελ 92.

iii. Ενστάσεις από την ίδια τη σύμβαση εγγύησης

Ο εγγυητής μπορεί να ασκήσει και ενστάσεις που του ανήκουν προσωπικά και απορρέουν απευθείας από τη σύμβαση εγγύησης, δηλαδή από την ευθεία ενοχική σχέση δανειστή-εγγυητή. Ο εγγυητής μπορεί να προβάλει, δηλαδή, κατά του δανειστή κάθε ουσιαστική ή δικονομική ένσταση, που αφορά την ίδια την εγγύηση, όπως είναι η ένσταση ακυρότητας ή ακυρωσίας της ίδιας της εγγύησης, η ένσταση παραγραφής, η ένσταση συμψηφισμού, η ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος κ.λ.π..

Γ. Περισσότεροι εγγυητές

Η διάταξη του άρθρου ΑΚ 854, κατ' απόκλιση από τη ρύθμιση της ΑΚ 480, καθιερώνει την εις ολόκληρον ευθύνη των περισσότερων συνεγγυητών του ίδιου χρέους, ακόμη κι αν ο καθένας εγγυήθηκε χωριστά στον ίδιο ή άλλο χρόνο, με το ίδιο ή διαφορετικό έγγραφο. Οι περισσότεροι συνεγγυητές⁴⁹ ευθύνονται εις ολόκληρον ακόμη κι αν δεν ανέλαβαν από κοινού την εγγύηση. Συνεπώς η εις ολόκληρον ευθύνη αυτών, η οποία προδήλως τα συμφέροντα του δανειστή υπηρετεί, υπάρχει και αν αυτοί δεν ανέλαβαν από κοινού την εγγύηση. Η διάταξη του άρθρου ΑΚ 854 είναι ενδοτικού δικαίου και συνεπώς μπορεί να υπάρξει αντίθετου περιεχομένου συμφωνία μεταξύ των συνεγγυητών και του δανειστού για διαιρεμένη ευθύνη των πρώτων σε ίσα ή άνισα μέρη. Δεν αποκλείεται ακόμη και η θέση σε ισχύ του ευεργετήματος της διαιρέσεως, κατά το οποίο καθένας από τους περισσότερους συνεγγυητές μπορεί να απαιτήσει από το δανειστή την κατανομή της απαίτησής του μεταξύ όλων των αξιόχρεων συνεγγυητών, αν υπάρχει προς τούτο πρόβλεψη σχετική στη σύμβαση της εγγύησης⁵⁰.

Περαιτέρω, με τη διάταξη του άρθρου 860 ΑΚ, καθιερώνεται υπέρ του συνεγγυητή που ικανοποίησε το δανειστή ευθύ δικαίωμα αναγωγής κατά των λοιπών συνεγγυητών. Η ρύθμιση της διάταξης αυτής στηρίζεται στην αρχή της ισότητας της υποχρέωσης των συνεγγυητών. Ο λόγος της αναγωγής του συνεγγυητή κατά των

⁴⁹ ΑΠ 797/1999: Εγγύηση. Εάν πλείονες εγγυήθηκαν, ευθύνονται μεταξύ τους ως εις ολόκληρον οφειλέτες.

⁵⁰ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 577.

λοιπών συνεγγυητών συνίσταται στο ότι, εφόσον αυτός ικανοποίησε την απαίτηση του δανειστή, οι λοιποί συνεγγυητές είναι οφειλέτες του κέρδους, το οποίο προσπόρισε σ' αυτούς με την απαλλαγή από το κοινώς οφειλόμενο χρέος του πρωτοφειλέτη, για το οποίο όλοι ευθύνονται εις ολόκληρον ακόμη κι αν δεν ανέλαβαν από κοινού την εγγύηση (ΑΚ 854). Το δικαίωμα αναγωγής του συνεγγυητή, λειτουργεί κατά τους ορισμούς της ΑΚ 487, δηλαδή σε ίσα μέρη, εκτός αν έχει συμφωνηθεί κάτι διαφορετικό. Συνεπώς, ο συνεγγυητής που ικανοποίησε το δανειστή, εφόσον έχει από το νόμο και δικαίωμα αναγωγής κατά των άλλων συνεγγυητών, υποκαθίσταται στα δικαιώματα του δανειστή κατά τις ΑΚ 488 και 858 επ. και μπορεί να αξιώσει την καταβολή του ποσού που απομένει μετά την αφαίρεση του μέρους από το όλο ποσό της απαίτησης που βαρύνει αυτόν ως συνεγγυητή⁵¹.

III. ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΓΓΥΗΤΗ ΜΕ ΠΡΩΤΟΦΕΙΛΕΤΗ

A. Εσωτερική σχέση.

Η έννομη σχέση που συνδέει τον εγγυητή με τον πρωτοφειλέτη λέγεται εσωτερική σχέση⁵² και δεν επηρεάζει τις σχέσεις του εγγυητή με το δανειστή ούτε τη λειτουργία της ίδιας της εγγύησης. Αυτή η σχέση, ανάλογα με τις συνθήκες, μπορεί να είναι αυτή της εντολής, της διοίκησης αλλοτρίων, της σύμβασης έργου ή εργασίας, της εταιρίας, της παραγγελίας κ.λ.π.. Η ύπαρξη της εσωτερικής σχέσης παρέχει στον εγγυητή κάποια δικαιώματα και συγκεκριμένα το δικαίωμα αναγωγής και υποκατάστασης, καθώς και το δικαίωμα ασφάλειας και εγγραφής υποθήκης.

B. Δικαίωμα αναγωγής και υποκατάστασης.

Το δικαίωμα αναγωγής και υποκατάστασης του εγγυητή στα δικαιώματα

⁵¹ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 593.

⁵² ΑΠ 1829/2011: Σύμβαση εγγυήσεως. Δικαίωμα αναγωγής του εγγυητή κατά του πρωτοφειλέτη σε περίπτωση που ο εγγυητής ικανοποίησε το δανειστή. Εσωτερική σχέση μεταξύ εγγυητή και πρωτοφειλέτη. Απόσβεση της ενοχής μέσω συγχύσεως.

του δανειστή ρυθμίζεται στην διάταξη του άρθρου 858 ΑΚ, η οποία είναι ενδοτικού δικαίου, συνεπώς είναι επιτρεπτή και αντίθετου περιεχομένου συμφωνία μεταξύ των μερών. Κατά τους ορισμούς του υπόψη άρθρου, ο εγγυητής που ικανοποίησε⁵³ το δανειστή, υποκαθίσταται αυτοδικαίως στα δικαιώματά του, με τη δυνατότητα συνεπώς, να στραφεί κατά του πρωτοφειλέτη και να του ζητήσει την καταβολή του καταβληθέντος από αυτόν ποσού, μόνο αν έχει δικαίωμα αναγωγής κατ' αυτού, δηλαδή μόνο αν βάσει της μεταξύ αυτών υπάρχουσας έννομης σχέσης, έχει δικαίωμα να στραφεί κατά του υπερού η εγγύηση πρωτοφειλέτη και να αξιώσει το ποσό που κατέβαλε στο δανειστή⁵⁴.

Ως εκ των παραπάνω συνάγεται ότι προϋποθέσεις υποκατάστασης του εγγυητή στα δικαιώματα του δανειστή είναι αφενός η ικανοποίηση του δανειστή, η οποία μπορεί να επέλθει με οποιονδήποτε τρόπο, αρκεί να είναι πραγματική, και αφετέρου η ύπαρξη δικαιώματος αναγωγής του εγγυητή, βάσει του οποίου θα απαιτήσει κατ' αυτού την καταβολή των καταβληθέντων στο δανειστή. Συνέπεια της υποκατάστασης⁵⁵ είναι ότι ο εγγυητής παίρνει εκ του νόμου τη θέση του δανειστή έναντι του πρωτοφειλέτη. Έτσι, με την υποκατάσταση ουσιαστικά επέρχεται μεταβολή στο πρόσωπο του δανειστή. Αν η ικανοποίηση του δανειστή είναι μερική, μερική θα είναι και η υποκατάσταση του εγγυητή, ενώ για το υπόλοιπο δεν θα εξακολουθεί να ευθύνεται έναντι του δανειστή ο πρωτοφειλέτης. Δανειστής και εγγυητής θα συντρέχουν συμμέτρως ως προς τα δικαιώματα αυτών έναντι του πρωτοφειλέτη. Με την υποκατάσταση, τέλος, δεν επηρεάζονται και άλλα τυχόν δικαιώματα του εγγυητή κατά του πρωτοφειλέτη, που απορρέουν από τη συνδέουσα αυτούς έννομη σχέση⁵⁶.

⁵³ ΠΠΡ ΙΩΑΝΝ 116/2010: Σύμβαση εγγύησης. Ικανοποίηση του δανειστή από τον εγγυητή. Αξιώσεις εγγυητή κατά του πρωτοφειλέτη.

⁵⁴ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 586.

⁵⁵ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΙΡ ΡΟΔ: Εγγύηση. Ο εγγυητής που κατέβαλλε το χρέος του πρωτοφειλέτη υποκαθίσταται στα δικαιώματα του δανειστή και έχοντας δυνάμει της σύμβασης εντολής δικαίωμα αναγωγής εναντίον του τελευταίου δικαιούται να ζητήσει όσα κατέβαλε.

⁵⁶ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 587.

Περαιτέρω, στη διάταξη του άρθρου 859 ΑΚ, η οποία είναι επίσης ενδοτικού χαρακτήρα, διαγράφονται οι προϋποθέσεις στέρησης του δικαιώματος του εγγυητή να στραφεί με αναγωγή κατά του πρωτοφειλέτη. Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, ο εγγυητής στερείται του δικαιώματος αναγωγής κατά του πρωτοφειλέτη αν συντρέχουν οι εξής τρεις προϋποθέσεις: α) η ικανοποίηση του δανειστή με οποιονδήποτε τρόπο, όπως καταβολή, δόση αντί καταβολής, συμψηφισμό, δημόσια κατάθεση κ.λ.π., β) η ύπαρξη βάσιμων μη προσωποπαγών ενστάσεων πρωτοφειλέτη, δηλαδή ενστάσεων αποφασιστικής σημασίας για την τύχη της κύριας οφειλής, τις οποίες μπορεί να προτείνει ο εγγυητής και γ) η παράλειψη του εγγυητή να αντιτάξει κατά του δανειστή τις ανωτέρω ενστάσεις του πρωτοφειλέτη, τις οποίες γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει. Η επιζήμια, δηλαδή, συνέπεια για τον εγγυητή στέρησης του δικαιώματός του αναγωγής, επέρχεται, μόνο αν αυτός επέδειξε αμελή συμπεριφορά και συγκεκριμένα μόνο αν αυτός παρέλειψε, ως όφειλε, να αντιτάξει κατά της απαίτησης του εναγόμενου δανειστή τις βάσιμες ενστάσεις του πρωτοφειλέτη που γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει, καθώς διατελεί σε πταίσμα έναντι του πρωτοφειλέτη, τον οποίο είχε νόμιμη υποχρέωση να προασπίσει⁵⁷.

Συνακόλουθα, αν ο εγγυητής αγνοούσε τις ενστάσεις από το πρόσωπο του πρωτοφειλέτη, είτε γιατί δεν έγινε γνωστοποίηση από τον πρωτοφειλέτη σ' αυτόν, είτε γιατί κατέστη αδύνατη η γνώση του, παρά την καταβολή της απαιτούμενης στις συναλλαγές επιμέλεια, δικαιολογείται η παράλειψη του εγγυητή, καθώς δε βαρύνεται με κανένα πταίσμα και έτσι δεν στερείται αυτός της αναγωγής κατά του πρωτοφειλέτη.

Γ. Δικαίωμα του εγγυητή για ασφάλεια.

Ο εγγυητής, σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 861 ΑΚ, έχει δικαίωμα να απαιτήσει από τον πρωτοφειλέτη ασφάλεια⁵⁸, ακόμα και πριν καταστεί

⁵⁷ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 590.

⁵⁸ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 594.

απαιτητή η οφειλή. Το δικαίωμα αυτό παρέχεται στον εγγυητή, καθώς όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ευθύνη του έναντι του δανειστή είναι επικουρική, συνεπώς θα πρέπει να υφίσταται ένας τρόπος που να εξασφαλίζει το δικαίωμά του αναγωγής κατά του πρωτοφειλέτη, στην περίπτωση εκ μέρους του πληρωμής του χρέους στο δανειστή.

Η ασφάλεια του εγγυητή μπορεί να συνίσταται είτε σε εμπράγματη ασφάλεια (υποθήκη, ενέχυρο) είτε σε προσωπική ασφάλεια (αντεγγύηση) και παρέχεται μόνο για τις περιοριστικά απαριθμούμενες περιπτώσεις του άρθρου 861 ΑΚ, ήτοι: α) αν χειροτέρευσε η περιουσιακή κατάσταση του πρωτοφειλέτη, β) αν η δίωξη του πρωτοφειλέτη έγινε ουσιωδώς δυσχερής λόγω μεταβολής της κατοικίας ή διαμονής του μετά τη σύναψη της εγγύησης, γ) αν ο πρωτοφειλέτης έγινε υπερήμερος ως προς την καταβολή της κύριας οφειλής και δ) αν ο εγγυητής καταδικάστηκε σε καταβολή της οφειλής μετά από αγωγή που ασκήθηκε κατ' αυτού από το δανειστή.

IV. ΑΠΟΣΒΕΣΗ ΕΓΓΥΗΣΗΣ

Η ενοχή από την εγγύηση αποσβήνεται και ο εγγυητής ελευθερώνεται στις κάτωθι αναφερόμενες περιπτώσεις:

ι. Πταίσμα⁵⁹ του δανειστή, το οποίο κατέστησε αδύνατη την ικανοποίηση του από τον οφειλέτη⁶⁰: Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 862 ΑΚ, ο εγγυητής ελευθερώνεται από την ευθύνη του εφόσον από πταίσμα του δανειστή κατέστη αδύνατη η ικανοποίησή του από τον πρωτοφειλέτη. Συνεπώς, εφόσον ο εγγυητής αποδείξει ότι η μη ικανοποίηση του δανειστή από τον οφειλέτη είναι απότοκος δικής του υπαιτιότητας, η εγγύηση αποσβήνεται και ο ίδιος ελευθερώνεται. Το πταίσμα του δανειστή πρέπει να τελεί σε αιτιώδη συνάφεια με την επιγενόμενη αδυναμία του οφειλέτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του και μπορεί να είναι οποιουδήποτε βαθμού, δηλαδή δόλος, βαριά ή ελαφρά

⁵⁹ ΜΟΝΠΡ ΑΘ 2389/2013: Εγγύηση σε σύμβαση ελεύθερου προσωπικού δανείου. Ελευθέρωση του εγγυητή εφόσον από πταίσμα του δανειστή κατέστη αδύνατη η ικανοποίησή του από τον οφειλέτη.

⁶⁰ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 596.

αμέλεια. Επίσης, μπορεί να εκδηλωθεί είτε με ενέργειες είτε με παραλείψεις του δανειστή ένεκα των οποίων έγινε αδύνατη η ικανοποίησή του από τον οφειλέτη, όπως είναι η από αμέλειά του μη είσπραξη της κύριας οφειλής ή η υπαίτια μη αποδοχή της προσφερόμενης παροχής.

ii. Παραίτηση δανειστή από ασφάλειες⁶¹: Σύμφωνα με το άρθρο 863 ΑΚ, ο εγγυητής ελευθερώνεται εφόσον ο δανειστής παραιτήθηκε από ασφάλειες που υπήρχαν αποκλειστικά για την απαίτησή του, για την οποία είχε δοθεί η εγγύηση, με αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο εγγυητής. Η διάταξη αυτή στηρίζεται στην τεθείσα με την ΑΚ 858 αρχή, κατά την οποία ο εγγυητής που ικανοποίησε το δανειστή υποκαθίσταται στα δικαιώματα του τελευταίου, καθιερώνει δε υποχρέωση του δανειστή προς διατήρηση των ασφαλειών που υφίστανται αποκλειστικά υπέρ της απαίτησής του για την οποία δόθηκε η εγγύηση, καθώς με αυτόν τον τρόπο προστατεύονται και τα συμφέροντα του εγγυητή. Ως ασφάλειες νοούνται κάθε είδους δικαιώματα που παραχωρήθηκαν στον δανειστή προς εξασφάλιση της απαίτησής του, όπως είναι η υποθήκη, το ενέχυρο, προνόμια ή άλλες εγγυήσεις. Οι ασφάλειες αυτές μπορούν να είχαν παραχωρηθεί στο δανειστή σε οποιοδήποτε χρόνο είτε κατά την κατάρτιση της εγγύησης, είτε και μετά, πρέπει δε να υφίστανται αποκλειστικά υπέρ της απαίτησης του δανειστή για την οποία έχει δοθεί η εγγύηση γιατί μόνο σε αυτήν την περίπτωση παραβλάπτονται τα συμφέροντα του εγγυητή.

iii. Απόσβεση κύριας οφειλής⁶²: Σύμφωνα με την ΑΚ 864, όταν η κύρια οφειλή αποσβεστεί, ο εγγυητής ελευθερώνεται, εκτός αν η απόσβεση επήλθε από δικό του πταίσμα. Όπως προαναφέρθηκε, η εγγύηση έχει παρεπόμενο χαρακτήρα, με αποτέλεσμα κάθε τροποποίηση στην κύρια οφειλή να ασκεί επιρροή και στην εγγύηση. Συνεπώς, αν αποσβεστεί η κύρια οφειλή, αυτόματα αποσβήνεται και η εγγύηση που δόθηκε γι' αυτήν και ο εγγυητής ελευθερώνεται. Εξαίρεση αποτελεί μόνο η περίπτωση κατά την οποία η απόσβεση της κύριας οφειλής επήλθε

⁶¹ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 599.

⁶² Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 602.

από υπαίτια συμπεριφορά του εγγυητή, με συνέπεια ο τελευταίος να εξακολουθεί να ευθύνεται από τη σύμβαση εγγύησης.

iv. Σύγχυση κύριας οφειλής και εγγύησης⁶³: Σύμφωνα με το άρθρο ΑΚ 865, αν επήλθε σύγχυση⁶⁴ στο ίδιο πρόσωπο κύρια οφειλής και εγγύησης, τα δικαιώματα του δανειστή δεν παραβλάπτονται. Η διάταξη αυτή ρυθμίζει τη συνέπεια της σύγχυσης στο ίδιο πρόσωπο κύριας οφειλής και εγγύησης, θέτει δε τον κανόνα ότι από τη σύγχυση αυτή δεν παραβλάπτονται τα δικαιώματα του δανειστή. Ειδικότερα, με τη σύγχυση κύριας οφειλής και εγγύησης στο ίδιο πρόσωπο, επέρχεται απόσβεση της εγγύησης, ως παρακολουθηματικής υποχρέωσης, γιατί αυτή εντάσσεται στην κύρια οφειλή, χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξει. Η απόσβεση αυτή δεν συνιστά κυρίως απόσβεση υπό την τεχνική του όρου έννοια, αλλά απορρόφηση της εγγύησης, ως παρεπόμενης υποχρέωσης, από την κύρια οφειλή, καθώς δεν νοείται ύπαρξη στο ίδιο πρόσωπο κύριας και παρεπόμενης υποχρέωσης για την ίδια οφειλή. Ενόψει όμως του ότι δεν συμβιβάζεται με το δίκαιο η μετάσταση του δανειστή σε χειρότερη θέση από ενδεχομένως τυχαίους λόγους, που αναφέρονται στο πρόσωπο των οφειλετών αυτού, εγγυητή και πρωτοφειλέτη, ορίζεται ότι τα δικαιώματα του δανειστή δεν παραβλάπτονται και συνεπώς, εκτός από την κύρια οφειλή, διατηρείται και η εγγύηση, εφόσον από αυτή ακολουθούν πλεονεκτήματα για το δανειστή. Τέτοια δικαιώματα που διατηρούνται και μετά την επελθούσα σύγχυση στο πρόσωπο του πρωτοφειλέτη και εγγυητή εμφανίζονται στην περίπτωση που η εγγύηση είναι ασφαλισμένη με υποθήκη, ενέχυρο, ποινική ρήτρα κ.λ.π., οπότε τα ως άνω εξασφαλιστικά μέσα διατηρούνται.

v. Εγγύηση για ορισμένο χρόνο⁶⁵: Σύμφωνα με το άρθρο ΑΚ 866, εκείνος που εγγυήθηκε για ορισμένο μόνο χρόνο ελευθερώνεται από την εγγύηση, αν ο δανειστής δεν επιδιώξει δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα από την πάροδο αυτού του χρόνου και δε συνεχίσει τη σχετική διαδικασία χωρίς υπαίτια καθυστέρηση. Η

⁶³ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 603.

⁶⁴ ΑΠ 1829/2011: Απόσβεση της ενοχής από εγγύηση λόγω συγχύσεως.

⁶⁵ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 604.

διάταξη αυτή καθιερώνει ειδικό λόγο ελευθέρωσης του εγγυητή. Ειδικότερα, με τη σύμβαση εγγύησης είναι δυνατή η περιορισμένη χρονικά ισχύς της, έτσι ώστε ο εγγυητής να ευθύνεται μόνο εντός του χρόνου αυτού και μάλιστα για την εντός του χρόνου αυτού επιδίωξη της απαίτησης από το δανειστή. Αν δεν υπάρχει χρονική οριοθέτηση, ο εγγυητής θα υπέχει ευθύνη απεριόριστα για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του οφειλέτη. Προϋποθέσεις ελευθέρωσης του εγγυητή στην προκειμένη περίπτωση αποτελούν, αφενός η εγγύηση να δόθηκε για ορισμένο χρόνο, ο οποίος προσδιορίζεται είτε ημερολογιακά είτε κατ' άλλο τρόπο και αφετέρου η μη δικαστική επιδίωξη εκ μέρους του δανειστή της απαίτησής του εντός μηνός από την πάροδο του χρόνου που δόθηκε για την εγγύηση, καθώς και η μη εκ μέρους του συνέχιση της σχετικής διαδικασίας για την επιδίωξη της απαίτησης χωρίς υπαίτια καθυστέρηση. Η ελευθέρωση του εγγυητή επέρχεται αυτοδίκαια με την πάροδο άπρακτης από το δανειστή της μηνιαίας προθεσμίας, χωρίς την ανάγκη ειδοποίησης ή όχλησης από τον εγγυητή.

vi. Εγγύηση για αόριστο χρόνο⁶⁶: Σύμφωνα με το άρθρο ΑΚ 867, εκείνος που εγγυήθηκε για αόριστο χρόνο μπορεί, όταν γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή να αξιώσει από το δανειστή να επιδιώξει δικαστικά την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία. Αν ο δανειστής δε συμμορφωθεί με την αξίωση του εγγυητή, ο εγγυητής ελευθερώνεται. Οι όροι της υπόψη διάταξης εξαρτούν την ελευθέρωση του εγγυητή από τη συμπεριφορά του δανειστή. Αν ο τελευταίος έχει απαιτητή ληξιπρόθεσμη κύρια οφειλή και παραλείψει να συμμορφωθεί προς την αξίωση του εγγυητή να επιδιώξει εντός μηνός δικαστικά την απαίτησή του και τη συνέχιση χωρίς υπαίτια καθυστέρηση της σχετικής διαδικασίας, η ελευθέρωση του εγγυητή επέρχεται αυτοδίκαια, ως συνέπεια της υπαίτιας αθέτησης νόμιμης υποχρέωσης που επιβάλλεται στο δανειστή από το νόμο.

Περαιτέρω, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 868 ΑΚ⁶⁷, αν η εγγύηση είχε δοθεί μεν για αόριστο χρόνο, απαιτείται δε καταγγελία του δανειστή για να καταστεί

⁶⁶ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 608.

⁶⁷ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 610.

απαιτητή η κύρια οφειλή, ο εγγυητής μπορεί, αν παρήλθε έτος αφότου εγγυήθηκε, να αξιώσει από το δανειστή να καταγγείλει και να επιδιώξει εντός μηνός δικαστικά την απαίτησή του και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία. Αν ο δανειστής δεν συμμορφωθεί με την αξίωση του εγγυητή, αυτός ελευθερώνεται αυτοδίκαια από τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από τη σύμβαση της εγγύησης. Στην περίπτωση που η σύμβαση εγγύησης ορίζει ότι η καταγγελία δεν μπορεί να γίνει πριν την πάροδο ορισμένου χρόνου, ο εγγυητής υποχρεούται να αναμείνει την πάροδο του χρόνου αυτού για να αξιώσει την από το δανειστή καταγγελία της απαίτησης μετά την πάροδο αυτού. Και στην περίπτωση αυτή η ελευθέρωση του εγγυητή αποτελεί συνέπεια της υπαίτιας αθέτησης νόμιμης απέναντι στο δανειστή επιτασσόμενης υποχρέωσης.

vii. Εγγύηση υπέρ εργαζομένου ή εργολάβου⁶⁸: Με την ΑΚ 869 ρυθμίζεται η ελευθέρωση του εγγυητή, η οποία επέρχεται από την παράλειψη του δανειστή προς άσκηση της απαιτούμενης εποπτείας επί εργαζομένου ή εργολάβου, από την οποία παράλειψη γεννήθηκε ή αυξήθηκε η οφειλή. Η διάταξη αναφέρεται ειδικά σε θέματα εποπτείας του δανειστή επί του οφειλέτη εργασίας από σύμβαση εργασίας ή επί του οφειλέτη της εκτέλεσης του έργου από εργολαβία, για την εκπλήρωση των οποίων εγγυήθηκε ο εγγυητής. Τέτοια εγγύηση εργασίας ή έργου αφορά κυρίως εγγύηση για μελλοντική κύρια οφειλή, της οποίας η γέννηση ή η έκταση δεν είναι γνωστή κατά το χρονικό σημείο σύστασης της εγγύησης. Προϋπόθεση ελευθέρωσης του εγγυητή στην προκειμένη περίπτωση αποτελεί η αμελής συμπεριφορά του δανειστή στην άσκηση της αρμόζουσας εποπτείας επί του πρωτοφειλέτη, η οποία είχε ως συνέπεια τη γέννηση ή την αύξηση της κύριας οφειλής.

⁶⁸ Βαθρακοκόιλης Βασίλης (2006): «*ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα*», Τόμος Γ', Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα, σελ. 612.

Υ.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγαλλοπούλου Πηνελόπη (2003): «Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.321.

- Βαθρακοκοίλης Βασίλης (2006): «ΕΡΝΟΜΑΚ Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα», Τόμος Γ΄, Ειδικό Ενοχικό, Αθήνα.

- Φίλιος Παύλος (1991): «Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος», Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα.

- Χελιδόνης Απόστολος (2012): «Οι ενστάσεις του εγγυητή κατά τον Αστικό Κώδικα», Νομική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη-Κομοτηνή.

VI.ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

- www.nomos.gr